СВОБОДА — SVOBODA

УКРАЇНСЬКИЙ ДНЕВНИК — UKRAINIAN DAILY

УРЯДОВИЙ ОРҐАН ЗАПОМОГОВОЇ ОРҐАНІЗАЦІЇ УКРАЇНСЬКИЙ НАРОДНИЙ СОЮЗ В ЗЛУЧЕНИХ ДЕРЖАВАХ АМЕРИКИ.

OFFICIAL ORGAN OF THE UKRAINIAN NATIONAL ASSOCIATION, Inc.

ТРИ ЦЕНТИ. РІК XXXII. Ч. 201. Джерзи Ситі, Н. Дж., четвер, 28. серпня, 1924. VOL. XXXII. No. 201. Jersey City, N. J., Thursday, August, 28, 1924. THREE CENTS

Дейвис каже, що Кулидж неправно приписує републиканцям заслугу за успіх пляну Доса.

КОЛОМБОС, Огайо, 26. серпня. — Нині промовляв тут на демократичній конференції стейту Огайо демократичний кандидат на президента Джан В. Дейвис.

Він у своїй промові критикував Кулиджа, кажучи, що „простий розум", який він хоче пропаґувати у виборчій кампанії, не заступить простої чесности, простої справедливости і простої смілости сказати правду.

Він далі сказав, що Кулидж неправно приписує републиканській адміністрації заслугу за успіх пляну Доса в Европі, бо щеж недавно видавав заяву з Білого Дому, в якій відпекувався спільности з тим пляном.

Про тих американських знавців, котрі їдуть на европейські конференції яко „глядачі", сказав, що не „глядачі" але підслухувачі через дірку з дверий, „кійговлерз", бо наділі вони нікого не заступають і не мають жадного авторитету. Демократи, казав він є за тим, щоб Америка була заступлена в міжнародніх конференціях рівно з другими державами.

Відтак закинув Кулиджеви, що не причинився нічим для викриття нафтового скандалу.

Вкінці виступив проти републиканської тарифи і заявив, що демократична влада подбае про зменьшенне податків.

ОГАЙСЬКІ ДЕМОКРАТИ ПРОТИ КУ КЛАКС КЛЕНА.

КОЛОМБОС, Огайо, 26. серпня.— Демократи стейту Огайо приняли нині тут на стейтовій конвенції постанову проти Ку Клакс Клена, в якій заявили, що Ку Клакс Клен, або подібнаорґанізація ширеннем релігійної і расової ненависти допускається насили над духом свобідних американських установ.

ДЕМОКРАТИЧНИЙ КАНДИДАТ ДЖАН В. ДЕЙВИС ВИБИРАЄТЬСЯ ДО ЗАХІДНИХ СТЕЙТІВ.

ВАШИНҐТОН, Д. К., 26. серпня. — Демократичні лідери заявляють, що Джан В. Дейвис постановив вибратись із своїми передвиборчими промовами до західних стейтів.

Він, кажуть, має намір перейти ріку Миссиссиппі і виголосити кілька програмових промов на Заході.

Ліві елементи з демократичної партії звертали його увагу, що на Заході публика більше радикальна і його не любить. Тому радили, щоб туди їздив з промовами його заступник Чарлз В. Браен, який відомий зі своїх радикальних переконань. Одначе, як запевняють, Дейвис відповів, що він доволі добрий демократ і поступовець і для Заходу і тому хоче такиперейти Миссиссиппі і явитись там особисто перед виборцями.

КУЛИДЖ ВЖЕ ВЕРТАЄ З ФАРМИ.

ПЛІМОТ, Вермант, 26. серпня. — Кулидж вертається відсі до Вашинґтону в четвер, 28-ого с. м.

ЗА ГОЛОСИ НІҐРІВ.

НЮ ЙОРК, Н. Й.,26. серпня. — По заяві демократичного кандидата Дейвиса проти Ку Клакс Клена тутешні Ніґри заявили через свої орґанізації, що вони хотять віддати свої голоси демократичному кандидатови.

Републиканські лідери кажуть, що „Кулидж мусить щось зробити", щоб ратувати голоси Ніґрів для себе.

ЗАКОН НЕ ЗНАЄ ПРОЩЕННЯ.

ШИКАҐО, Ілл., 26. серпня. — Прокуратор Роберт Е. Крав виступив нині на суді з примовою проти „умових знавців", яких назвав „трома мудрцями зі Сходу" і проти оборони Кларенса С. Деррова.

Він сказав, що про прощенне злочинцям по закону не може бути бесіди, бо закон не прощае. Він далі вказав на те, що Ліополд і Ловб убили малого Френкса холоднокровно, по пляну, який наперед докладно обдумали і зладили, і тому не заслугують на більше милосердя як скажені собаки.

ЖИДИ ХОТЯТЬ ПОБУДУВАТИ „ШИКАҐО" В ПАЛЕСТИНІ.

ШИКАҐО, Ілл., 26. серпня. — Голова Жидівського Палестинського Фонду др. С. Меламед заявив, що сей Фонд на спілку із сіоністами збере $1,000,000 на побудованне міста під назвою Шикаґо в Палестині.

Се місто має бути збудоване до 5 літ, спеціяльно для тих Жидів з Европи, котрі не можуть дістатись до Америки.

ПОПОВНИВ САМОВБИЙСТВО НА ВЕРХУ ГОРИ.

ДЕНВЕР, Колорадо, 26. серпня. — Нині поповнив тут самовбийство на верху гори З. М. Пайк із Моррисон, Кол. Він вийшов на верх гори і відібрав собі життє, запаливши динамітове стрільно в руці.

Причиною самовбийства тяжка недуга, яка мучила його кілька літ. Покійний мав 51 літ.

ЩЕ НОВИЙ СПОСІБ САМОВБИЙСТВА.

МТ. КІСКО, Н. Й., 26. серпня. — Томас Бівона, 26 літний молодець із Стемфорд, Конн., поповнив тут нині самовбийство в сей спосіб, що запалив в свому форді отворений газоліновий тенк і сидячи на автомобілю, згорів разом з ним на смерть.

Люди витягнули його тіло вже по невчасі.

Самовбийство поповний вінізза нещасного кохання. Він кохався у панні Вер із Стефорд, Конн., але без взаїмности і се довело його до розпучливого кроку.

УКРАЇНСЬКИЙ КУРС У ВИННИПЕҐУ ПОКІНЧИВСЯ.

В суботу, дня 16. с. м. відбулося на манітобськім університеті святочне закінчення чотиритижневого „Українського Курсу", влаштованого орґанізацією українських учителів Манітоби. Промовляли від орґанізації голова, п. Білаш, від учасників курсу п. п. Микитюк і Сирник, від викладаючих проф. І. Боберський, почім Др.Міґайчук відчитав справозданне з перебігу курсу зі статистичними даними. Вкінци присутні відспівали стоячи український і анґлійський національний гимн.

Вечером учасники курсу зібралися в сали Читальні Просвіта, де пані, учасниці курсу приготовили, смачну вечеру підчас якої виголошено цілу низку веселих промов. Відтак слідували вокальні й музикальні продукції й товариські забави, котрі затягнулися майже до 1-шої години по півночи.

ОТТАВА РОСТЕ.

Після нового провідника по Оттаві, столиці Канади, який на днях вийшов з друку, теперішнє населенне того міста числить 158,156 жителів.

ЗАСУДЖЕНО ЕСПАНСЬКОГО КОНЗУЛЯ.

Міґуеля Маляквера, еспанського конзуля в Монтреали і тамошнього купця, тоже Еспанця. Де Торентса, признано в суді винними пачкарства і обох засуджено на шість місяців арештовання. Еспанці пачкували до Канади наркотики.

СМЕРТЬ ДВОЇХ БЛИЗНЯТ.

У селі Кірґ Деймон у Йоркширі жили дві 19-літні близнючки, Марта і Бетті Тікстон, які не розлучалися ніколи за все життя. Тепер одна з них умерла, а небаром потім і друга.

ЧИСТИЙ ЗАРОБІТОК ГОЛИХ ТАНЦЮРИСТОК І НЕЧИСТА ПОЛІТИКА.

Акторів віденської фільмової фабрики, що без дозволу робили знимки у версайському парку, арештували й випустили на волю аж за 8 днів. Справа наробила великого ґаласу, тим більше, що прокуратура обжаловувала 4 париські танцюростки, які в одягу прамами Еви брали участь, у згаданій ґрандіозній фільмовій знимці, у викликанню прилюдного згіршення. В обороні бідних танцюристок виголосив у парляменті палку промову посол Муте, заявлячи, що жінки які для хліба, працюють приносячи в жертву свою соромливість заслуговуть на милосердє а не на кару. Тим висловом посол Муте став зразу популярним у широких кругах балетниць, які почали записувати посла листами. І так одна гола танцюристка з Касіно Де Парі, Діяна написала йому лист, який одночасно оголосила в часописях, у якому запевнює, що всі голі танцюристки вважають себе такими самими артистками, як члени французької комедії і своєї праці ні трошки не соромляться. „На всякий випадок — писала балетниця — наше званя є богато чистійше й менше принижуюче, ніж ремесло деяких політиків..

Хто знає чи вона не сказала правди...

ПРОВІНЦІОНАЛЬНА ПАРТІЯ РЕФОРМИ В САСКЕЧЕВАНІ.

На мітингу в Йорктоні створено нову політичну партію в Саскечевані. Нова партія приняла імя провінціональної партії реформи. При народинах партії брало участь звиж сорок людей зі Спріґсайд, Бівердейл, Ебенізер і Йорктону. Найвизначнійшим між ними був др. Петрик з Йорктону. Промовляючи, він сказав, що потрібно партії, яка під ніяким зглядом не булаб звязана з домініяльною політикою, отже ні ліберальна, ні консервативна, ні проґресивна, тільки 100 процент саскачеванська.

Мітинґ був властиво скликаний в ціли вибору делеґатів на збори провінціональної проґресивної партії в Саскатуні 5. серпня, однакож делеґати, яких вибрано, дістали інструкцію не приєднуватися до ніякої орґанізації, що в якій небуд ьспосіб буде звязана з Оттавою.

ПОМАЛУ ПОСПІШАЮТЬ.

Колеґія ВУЦВК-ту беручи на увагу обстанову, що на Україні найбільше поширені українська та російська (московська?) мова, рішила вважати за правило, щоби вся кореспонденція, телеґрами та інші почтово-телеґрафічні зносини обовязково приймались всіми почтово - телеґрафними установами на обох мовах.

Не дуже це грамотно сказано, й наприкінці другого року „українізації" — вражае трохи несподівано.

МАРЕВО ГОЛОДУ В ГАЛИЧИНІ.

З усіх сторін краю приходять вісти про страшну катастрофу хліборобів. В деяких околицях палять збіже, бо хробачок, який загніздився в зерні робить його неможливим до вжитку. Мука змелена з такого зерна шкодить людям і звірятам.

ЧЕРВОНИЙ ТЕРОР.

Харківський суд виніс вирок у справі „бандитської ватаги", відомої під назвою „Чорна рука". Отамана Зозулю засуджено до розстрілу, двох його товаришів — до вязниці на 10 літ кождого.

БАНДИТИЗМ У ГАЛИЧИНІ.

В околицях городка, коло Львова появилися шайки бандитів, які нападають на людий і відбирають все що знайдуть. Недавно напали вони коло Керниці на селян, що вертали з поля і забрали їм два мішки огірків.

КАЙДАНИ.

Дня 5. серпня с. р. привезено закутого в кайдани студента Миколу Дужого з Карова, п. равського та поміщено у тюрмі при ул. Баторія в келії ч. 26. Причиною арештовання здається промова після панахиди на могилі УСС.

ТРАҐІЧНІ НАРЕЧЕНІ.

Вже кілька днів польська і французька преса присвячують окремі статейки вбисвству, якого доконала у Парижі польська драматична артистка Уміньска на своїм нареченім Жизноаскім, літераті. Вона застрілила свого нареченого, безнадійно недужого, на його власне бажання. Перед цим три рази давала переливати свою кров для для врятування його життя. Її вчинок зустрічається зі загальною симпатією як допаз великого пожертвування з боку коханої жінки. Покищо її виснажену перевезено до шпиталя. Вона відповідати-ме за свій вчинок перед париським судом. Ця траґічна подія стає матеріялом для міркувань: чи людина має праао вкоротити життя іншій для припинення мук, на її власне бажання? Виринає ще й інше питання: чому Жизновскі не застрілився сам, лише прохав до цього помочі своєї нареченої?

Голод на Україні, а большевики вивозять зрабовану у голодних людий пшеницю.

НА УКРАЇНІ, НА КАВКАЗІ І В ЧАСТИНІ МОСКОВЩИНИ ГОЛОДНЕЧА ЗАСЯГНЕ 50 МІЛІОНІВ НАСЕЛЕННЯ.

ЛОНДОН, 26. серпня. — Один анґлійський знавець російських економічних відносин зладив для британських експортових фірм звіт про становище збору збіжа сього року в Росії і на Україні.

Він каже, що сьогорічний збір збіжа в цілій Росії і на Україні винесе 40,500,000 тон. Се значить, що недобір для вжитку населення винесе 4,000,000 тон.

Ізза того голоднеча обійме до 50,000,000 населення, головно на Україні, де була велика посуха, а також на Кавказі і в частині Московщини.

Він зазначує, що голоднеча не буде така страшна, як була тому 3 роки, а се між іншим тому, що тепер трохи зелізниця із Сибіри направлена і відтам можна буде доставити якусь скількість збіжа.

Далі він каже, що большевики мимо того великого голоду, який не мине 50 міліонів населення, призначили на вивіз заграницю і без сумніву вивезуть значну скількість пшениці з України, бо се одинокий спосіб для них роздобути заграничні гроші на їх заграничні посольства і пропаґанду.

Він кінчить свій звіт такими замітними словами:

„Жадне чесне правительство, що має дрібку самопошани, не вивозило би заграницю збіжа з краю, навіщеного голодом. Інакше, воно було-б злочинне".

Большевики вже будують Палестину на Україні.

ХАРКІВ, Україна, 25. серпня. — Дванайцять тисяч жидівських родин вже поселилось на фармах на Україні, на землях, які їм віддало українське (?!!!!!) правительство.

Кромі того український (?!!!!!) державний кольонізаційний фонд призначив ще землі на Україні для дальших 8,000 жидівських родин.

Сі землі є в Херсонщині і в Катеринославщині.

В околицях біля Одеси, де Жиди в більшости, заведено в судах урядову жидівську мову.

Се значить, що большевики вже отворили Палестину на Україні. Створили чисто жидівський округ з 20,000 жидівських родин, себто 100,000 до 200,000 душ, які вже відразу мають права жидівських судів, як у жидівській державі. Жидів на Україні було 3 до 4 міліони, але вони були розкинені, а тепер большевики дали їм завязок жидівської держави, яка відразу має більше жидівського населення аніж має Палестина.

До тої телеґрами з Харкова слід лише завважити, що і се харківське правительство не українське, як се телеґрама каже, але більшість його жидівська, а меншість московська. Кількох Українців там є для декорації.

ПИЛЬНОВАННЄ ПОБЕРЕЖА З ВОЗДУХА.

ЛОНДОН, 26. серпня. — Анґлія будує сильні морські воздухоплави для охорони береґів.

ГРАБІЖНИЦТВО НЕ Є НЕПОПЛАТНЕ.

ПАРИЖ, 26. серпня. — Нині промовляв у сенаті провідник правої опозиції, бувший премієр Пуанкаре.

Він виступив в обороні окупації Рурщини і заявив, що в останніх місяцях Франція одержала з Рурщини 3 міліярди франків, вже по покриттю коштів окупації.

ЗАҐНАВСЯ.

ПАРИЖ, 26. серпня. — Американський економіст др. Чарлз В. Мек Фарлен з Филаделфії, заявив сьогодня Французам, що коли вони вийдуть з Рурщини, так се грозить їм руїною.

Він каже, що тоді Німці мати-муть у своїх руках углевий і зелізний промисл в Европі і тимсамим запанують на европейському торговельному ринку, випираючи Французів.

ЗАТВЕРДЖЕННЄ ЛОЗАНСЬКОГО ДОГОВОРУ.

ПАРИЖ, 26. серпня. — Французький парлямент затвердив нині договір з Туреччиною, який підписали дня 14-ого липня, 1923, в Лозанні, у Швайцарії, представники Туреччини з одної сторони і представники Великої Британії, Франції, Італії, Японії, Греції і Румунії з другої сторони.

БОРОТЬБА ЗА ПЛЯН ДОСА В НІМЕЦЬКОМУ ПАРЛЯМЕНТІ.

БЕРЛІН, 26. серпня. — В німецькому парляменті (райхстаґу) ведеться завзята боротьба з приводу предложення правительства Маркса на принятте пляну Доса і лондонської умови.

Премієр Маркс заявив, що його правительство прийме плян Доса і підпише протокол, без огляду на становищепоодиноких ґруп парляменту.

Опозиція вважає се за погрозу, тим паче, що і соціялістичні посли, які підпирають правительство, загрозили, що спричинять розвязанне парляменту, якщо опозиція схоче не допустити до приняття пляну Доса і лондонської умови.

Провідник націоналістів др. Герґт заявився проти пляну Доса й умови, але присьому натякнув, що його партія готова на компроміс. Се вважають за оферту правительству Маркса, щоби пійшло на уступки й угоду з націоналістами.

Одні тільки комуністи заявили, що будуть поборювати плян Доса в непримирний спосіб.

"SVOBODA" (LIBERTY)
FOUNDED 1893
Ukrainian newspaper published daily except Sundays and holidays, at 83 Grand Street, Jersey City, N. J.
Owned by the Ukrainian National Association, Inc.
Edited by Editorial Committee.
Entered as Second Class Mail Matter at the Post Office of Jersey City, N. J. on March 30, 1911, under the Act of March 8, 1879.
Acceptance for mailing at special rate of postage provided for in Section 1103 of the Act of October 3, 1917, authorized July 31, 1918.

SUBSCRIPTION RATES: Three cents a copy.		ПЕРЕДПЛАТА: Поодиноке число три центи.	
One year	$ 7.00	На рік	$ 7.00
Six months	$ 3.75	На пів року	$ 3.75
Three months	$ 2.00	На три місяці	$ 2.00
Foreign and Jersey City Rates:		В Джерзи Сити і Заграницею:	
One year	$10.00	На рік	$10.00
Six months	$ 5.00	На пів року	$ 5.00
Three months	$ 2.75	На три місяці	$ 2.75

За кожду зміну адреси платиться 10 центів.
За оголошення редакція не відповідає.
З Канади належить висилати гроші лише на т. зв. Foreign Money Order.
Телефон „Свободи": 498 Montgomery. Тел. У. Н. Союза: 1838 Montgomery.
Адреса: "SVOBODA", 83 GRAND STREET, JERSEY CITY, N. J.

ТЮРМА В ТЮРМІ

Дня 30-ого липня с. р. скоїлась у тюрмі при ул. Баторія у Львові подія, яка голосним звуком відібеться по світі.

Від місяця сидить у тюрмі Іван Ковальчук із Спасова, повіт Сокаль, колишній УСС. Арештовано його під замітом шпіонажі, та приміщено в келії ч. 58 вкупі із звичайними злочинцями. Ковальчук кілька разів писався до звіту, щоб його перенесено до келії політичних вязнів, та до звіту його не кликано. Нічого йому отже не остало як тільки голодівка, яку він і розпочав. В третій день голодівки обезсилений на проході сів на землю, через що стрінувся з криком дозорця і приказом спацирувати. Колиж обезсилений Ковальчук із землі не піднявся, дозорець забрав його до стражниці до заступника Малиняка. Сей визвірився на нього і стрінув вязня останньою лайкою та богато говорячим рухом приказав відвести Ковальчука до келії ч. 58.

На сходах дозорець Котовський побив Ковальчука прикладом кріса на очах політичного вязня Флюґа. Флюґ стверджує, що бачив як дозорець Котовський прикладом кріса три рази вдарив Ковальчука у хвилі, коли сей під попередніми ударами вже був впав ілежав на сходах.

Коли Ковальчука замкнули в келію самого, бо всі інші з келії ч. 58 були ще на проході, він в крайному схвильованню, реаґуючи на насильство, повісився. Завдяки щасливій обставині, що надійшов дозорець Марцінів, який відтяв повішеного Ковальчука, сей тим робом остав при життю.

Дізнавшись про те все, всі політичні вязні в числі кількадесяти вчинили бучу. Із всіх келій, в яких поміщені політичні вязні, понеслися співи революційних пісень. Бито в двері і печі твердими предметами, так що тряслась ціла тюрма. Мешканці сусідних домів перестрашено отворяли вікна та прислухувались нечуваному гаморови.

Політичні вязні втихомирились аж після приходу директора вязниці, який упевнив вязнів, що цілу справу негайно розслідить, і заявив свою готовість вислухати для передачі висшій владі домагань політичних вязнів.

А домагання політичних вязнів ось які:

1) Політичні вязні тюрми окружного карного суду у Львові найрішучійше протестують

(Сконфісковано).

2) Політичні вязні з найбільшим обуренням протестують проти звірських побоїв політичного вязня Івана Ковальчука тюремним дозорцем Котовським, що мало місце дня 30. липня с. р. о 3-тій годині пополудні.

3) Політичні вязні домагаються строгого покарання дозорця Котовського і для успокоєння умів негайного усунення його зі служби в тюрмі окружного карного суду у Львові.

4) Політичні вязні домагаються негайно відвідин побитого тов. Ковальчука для провірки його стану здоровля, зглядно успокоєння його.

5) Домагаються на будуче поміщувати політичних вязнів в окремих келіях, а не із звичайними злочинцями.

6) Домагаються, щоби судова влада повчила тюремний персонал, як має поводитися з політичними вязнями.

7) Політичні вязні як найрішучійше протестують проти передержування їх навіть по кільканайцять місяців перед вступним слідством.

8) Домагаються або звільнення або закінчення слідства та предявлення акту обжалування і судової розправи.

Зокрема просять політичні вязні парляментарну репрезентацію взяти в оборону політичних вязнів у соймі та у відповідних чинників.

Таке домаганне вирішили передати політичні вязні президентови суду, який занявся згаданою висше подією.

Виринає питанне, чи се держава, де такі річи діються. Так, се не держава. Се тюрма, а сеся тюрма звана Бриґідки се тільки одна з її відломків. Се тюрма в тюрмі, та і таке наші браття мусять ще до якогось часу терпіти, поки не прийде розплата і відплата.

СКРУТНЕ ПОЛОЖЕННЯ ПОЛЬЩІ В ОСВІТЛЕННЮ ПОЛЬСЬКОГО „ВИЗВОЛЕНЬЦА"

(Оригінальна допись „Свободи" з Відня).

II.

З листу посла Тугута до посла Понятовського.

Польща є під теперішню пору в так тяжкій ситуації, в якій не була від часу повстання нашої держави, з виїмком хиба пори, коли був большевицький напад. Санація фінансів і уздоровлене валюти поступили вправді значно наперед, але тому всьому далеко ще до кінця.

Наше положенне господарське погіршується з кождим днем!

Хлоп примирає голодом а тисячі робітників викидується що днини на брук! Що до міжнародних відносин, то ми переспали кілька років на мягкій постели кількох менше або більше лихих договорів і нараз пробуджуємося з почуванем, що нам грозить небезпека: наші, буцім-то охоронні союзи можуть бути уневажнені, а з тої тьми, що нас окружає чути лише рик **ненависти наших ворогів** та мрук обоятности, зневіри або **погорди до нашої польської держави.** На наших „кресах" панують такі відносини, що-оскільки на протязі кількох років не прийде до зміни — **то будемо мати збройне повстанне,** котре або відорве нам кілька провінцій, або треба буде його затопити в морю крови. Нами інтересуються хиба лише большевики, котрі заливають нас поvenею своєї аґітації. — Було би єще пів біди, коли би того евангелія ненависти слухано лише в наслідок переминаючої нужди. На жаль люди слухають того евангелія з тим більшою охотою, коли бачать непорадність нашої адміністрації. Та адміністрація записує безперестанно цілі гори паперу, але ані одної справи з місця не рухає; вона нікому не вірить і нікого не робить відповідальним, але і не здержує ніяких надужить. Вона легковажить горожан та їх найбільше слушні інтереси а найважнійших потреб держави не заспокоює поперестаючи лише на удаванню роботи. На то всьо тяжко найти иншої назви, як ту, котрою прозвано колись пропадаючу Польщу шляхетську, то є **„нержонд".** А хто себе хоче потішувати цим, що Польща вже кілька років стоїть тим „нержондом" — цей повинен і на це памятати що князівство Варшавське тревало пять років (від 1809 до 1814), а Королівство Конґресове 15 літ (1815—1830) — а потім пропали, і що причиною їх розвалу була не лиш ворожа перемога, але і недоладність їх орґанізації, брак сильних характерів, а передівсім не вистарчаюче почуттє обовязку зглядно держави. У нас тепер всілякі моди і всілякі кляси: урядовці, судії, обшарники, фабриканти, ксьондзи, селяни і робітники мають почуттє **своїх інтересів,** однак чи не замало є у нас людий розуміючих, що над усім мусить стояти **інтерес держави?** В противнім випадку **ми є подібні то тої залоги, що бореться сама між собою на кораблі, котрий іде на дно!**

Не богато ліпше представляється справа, коли почнемо оглядатися за способами ратунку. Хто властиво має нас витягнути з цего болота? Уряд? Пан Ґрабскі є розумним та чесним чоловіком, алеж він не може преці сам тої роботи виконати, до котрої як на початок і сто людий не було би за богато. Міністри переважно тримаються пристрасно своїх фотелів та зі страху перед соймом, пресою та власними урядовцями бояться не лиш кождого відважнійшого кроку, але навіть кождої нової думки. Сойм — вправді в критичних хвилях може стягнутись на поцтиву жертволюбність, але він терпить на хоробу, котра мабудь буде тревати аж до його смерти. Сойм не тільки не може з себе видати уряду, але він взагалі не може здобутися на ніяку глубшу та творчу думку. — Врочім кермоване державними справами належить не до сойму, але до уряду, і як довго не будемо мати доброго уряду, так довго не можем сподіватися скріпленої творчости сойму. Наші партії збирають старанно свої сили, щоби другим перешкаджати в роботі. Майже кожда з них є досить сильна, щоби всадити кий межи шприхи; але ніодна партія не має тільки сили, щоби державний віз з місця рушити!

А на тім всім виходять найгірше ті, що є нашими властидавцями, а вже найгірше селянин! Инші верстви суспільні, ті, що щось уміють, та бодай дещо можуть — ті радять собі еще яко-тако від випадку до випадку.

Хлоп — без просвіти і без орґанізації, без можности легкого зкуплення та виповідань збірної волі — не уміє майже нічого, і таки цілком нічого не може. І тому і є він жертвою всякої самоволі та всякого здирства!

(Так діється з хлопом польським! Щож доперва з українським та білоруським! — Клим Об.) — Притім всім має хлоп так скромні вимоги, що вдоволив би ся сотною частиною тих обіцянок, котрі йому так гойно кидають на вічах; однак честні люди вже віддавна запестали йому щонебудь обіцювати, бо знають, що у Поляків є дорога від доброї волі до її виконання — страшенно довгою.

Сказав би хто, що отцей малюнок є вже надто темний, та що є еще відворотний, яснійший бік медалю. — Певно, що є. — Знаю, що є у нас і такі ділянки суспільної роботи, що розвиваються як слідує. Памятаю і на це, серед яких тяжких обставин прийшлося нам будувати нашу державу.

Однак це замало, коли лише деякі частини є здорові, бо всі вони мусять бути здорові. Чоловік може мати здоровий жалудок, і легки і серце, але помимо того померли на запалене мозґу.

Для нас не є тепер найважнійшою річию знати: кілько дороги ми вже перейшли, як радше знати: кілько тої дороги є еще перед нами, щоби — коли прийде на нас тяжка година — мати тоді досить сили. — Не хочу бути таким пророком, що лише всьо зле ворожить і людям відбирає віру в себе самих.

Але власне тої віри в свої власні сили, **віри в Польщу е у нас Поляків дуже мало.**

І способом на її розбуджене в нас не є гарні кличі та горячі промови, але виключно лише сірі але справдішні діла! На великий жаль наше ціле державне житє так якось укладаєся, що ми нищимо саму можність діла, та що поперестаємо лише на кличах та програмах!

Польща, котра є краєм запоцофаним, бідним та зле устроєним — потребує великих реформ!

Як довго переважна більшість її горожан не має можности розвивати свої природні спосібности, не може користати зі своїх прав, а навіть не є прямо в силі себе прохарчувати, доси не може бути бесіди про залишене боротьби. — Іде лише о це, як тоту боротьбу провадити.

Коли би ми, Визволенци мали в соймі значні, переважні сили, коли би ми наприміp разом з иншими партіями лівиці мали 300 чи більше послів, то треба би боротись так, щоби цілком знищити наших противників, або бодай їх змусити до підданя. Ми би ухвалили тоді дуже смілі реформи та їх твердою рукою перевели в житє. Однаковож так не є, і ми творимо лише одну трету часть сойму, коли не числити національних меншостей, котрі послідними часами голосують не лиш проти правиці, але і проти лівиці. Позістає отже одно з двох: або остро і рішучо виступати проти всього, що не підходить під нашу програму, а через се програвати і то програвати еще довгий час, або вдоволитися докищо негайним виконанем бодай половини нашої програми, а решту відложити на пізнійше. Ось возьмім такий примір: В справах національних меншостей маємо далеко ідучу програму: жадаємо автономії для „кресів". — Про це не може бути в теперішнім соймі — як його знаю — навіть і бесіди. Житє однак не хоче стояти і ждати цілі роки; з тої причини я був думки, що буде ліпше, коли не вирікаючися нічого — буду старатися бодай частину нашої програми здійснити, і в тій цили порозуміюся з правицею. — Я мусів це очивидно зробити докищо поза клюбом — бо на сеймовім терені розмова тревала би певно зо три роки і остаточно не довела би до нічого. — Таких порозумінь могло би бути більше, і до того ані не потреба зрікатися з чогось, ані утворювати спільного правительства.

До цего потреба лише двох річий: передовсім мусять партії зрозуміти, що в **теперішній** (не в „заразній" — Брати Наддніпрянці! Кл. Об.) **дуже тяжкій для держави порі** треба поносити великі жертви. Так як платимо на річ державного скарбу маєткові данини, так треба зложити і данину польокальну!

По друге: коли не можемо поправити сойму — то треба скріпити уряд. І то не через зроблене коаліцій (між партіями) але через даванє йому таких людий, яких держава власне потребує, хотя би прийшлося на якийсь час, чи на стало відтяти їх від себе (від партії).

Хто не хоче увзглядити цих двох річий, для того лишаєся лише дорога безоглядної опозиції. Опозиція є в кождій державі річею конечною і може бути навіть елементом творчости. — В инших державах ріжні партії позіставали через довгі роки в опозиції, а рівночасно не переставали бути силою, що піддержувала державу. — Однак ті инші держави мали тоді сильне правительство і сильну парляментарну більшість, котра той уряд піддержувала; котра мала преці якусь політичну провідну думку.

Коли би у нас мала правиця значну більшість, то я би був перший за цим, щоби позістати в чистій і острій опозиції.— Але що то значить бути опозицією в теперішній Польщі? Проти кого властиво? Чи проти уряду, що і так ледви держиться на ногах, чи проти держави, що є нашою державою, чи проти правиці (вшехполяків та хадеків. К. О.), котра в наслідок нашого спротиву і так нічого зробити не годна. В Польщі — усі хотять бути опозицією, а ніхто і за нічо не хоче приняти відповідальности. На Бога живого! Чейже з самих заперечувань Польща жити не може!

Полишалася би еще **революція.** Я не боюся ані того слова, ані самої річи. Коли би у нас могла вибухнути наша власна, родима революція, то я би її на перепоні не ставав. — Річ очивидна що мусіла би чимсь зрілим і то так в свідомости народа як і під зглядом господарських условий.

Однакож у нас не може бути і бесіди про революцію, а лиш хіба про братоубійчу домашню війну, котрої вислід був би впрочім дуже непевний.

Або скажім радше, що вислід був би таки цілком певний, коли возьмем на увагу комуністів, котрі стоять нам над карком, і котрі усе є готові отворити двері большевицькому наїздови, або скажім радше наїздови російському! — І тому я не хочу ані революції, ані будованя Польщі на еґоістично-становій підставі.

—o—

Ось таке понаписував посол Тугут до свого колеги Понятовського. Варта би — як написав Шевченко під одним своїм образком — „розжувати" ту справу. — Постараємся зробити це в слідуючій статі.

Клим Обух.

ДОПИСІ.

ТРЕНТОН, Н. ДЖ.

До прихильників рідної культури.

На всіх ділянках нашого національного визвольного руху, по цей і той бік океану, дається відчувати занепад, під оглядом національним, політичним, економічним та культурним. Сірі маси, не маючи національного виховання, пішли за голосом ріжних чужих теоретиків. Інтеліґенція наша не може стати в обороні лише тому, що ворожий баґнет затикає їм уста, а ланцюх вяже їм руки, і через те є погноєм ворожих тюрем. І всіх заразом давить один спільний тягар неволі, без ріжниці чи він в азійських шахтах чи в пенсилвенійських майнах чи на плянтаціях французьких, чи в Домбю, чи в Бриґідках, чи в петроґрадській тюрмі чи в катеринославській. В усіх їх сяє одна велика ідея, воля свята матері України. І з усіх тих страждаючих грудий лине траґічний голос страждання та розпуки і всі вони в одчаю звернули свої благальні просьби в сторону Суботова, до могили великого местника та оборонця українського люду Богдана Хмельницького. Не хотять вірити, що Лях Чарнецький розсіяв його кости по степах України. Вони вірять, що на тих кістках виростуть нові местники; що зберуть нащадків козацьких Хмеля, Мазепи, Виговського під один національний синьо-жовтий прапор та пійдуть вспільно на ворога, щоб здобути волю святу та очистити рідну землю від ворожої прокази.

І колиб я мав силу бодай у міліоновій части зобразити людським словом їхні страждання і збудити в душі людини одну теплу сльозу спочуття до них, то я сповнив би супроти них обовязок їхнього брата, бо в моїм серцю плаче жаль і туга за ними... Годі зобразити те все на зимнім папері, що переживає наш многострадальний народ. Пекло Дантого блідне супроти українського пекла...

Кажуть славні письменники як Плято, Шевченко, Ґете, Франко, Шекспір, що народ добувається з неволі та стає на арені світа, лишень через освіту та рідну культуру. Колиж так, то спитаймось самих себе! Як ми плекаємо рідну культуру? Чи маємо ми в себе бодай те народне евангеліє Історію України? Чи знаємо тих славних мужів, що положили свої буйні голови за волю рідної землі? Чи може зватись Українцемтой, хто не знає своєї історії та чий він син, та ким, защо закутий? Ніколи він не може стати в обороні того народа. Він дасть послух всякому ворожому аґітаторови. Дальше, чи ми думаємо коли про тих, двигачів культури, чи вони живуть, чи примирають з нужди та голоду? Чи ми знаємо що письменники заложили свою книгарню при Товаристві Помочі Письменникам в Трентоні та прохають, щоб укр. суспільність купувала їх твори і тим давала їм можність заробітку? Невжеж не можемо купити собі хоть одної книжки з їх складу і тим робом дати їм кусок хліба та видати нову книжку.

Ось пише один: „Пришліть хоть на кварту молока для дитини, бо годі слухати невинного плачу".

Другий пише: „Радити, як помагати другим, а тут у тебе на думці, що завтра на обід зварити, бо часом нема і на картофлю. Про мясо забув, який смак, має".

Чиста драма. І чи зарадимо цему лихови; чи поможемо рідній культурі? Чи позбудемося політикоманії та станемо всі спільно працювати на національнім позитивнім поли?

Василь Гасій.

—o—

СТ. ЛУИС, МО.

Громада при роботі.

Не писав би цеї дописі, колиб не редакційна переписка в ч. 186 „Свободи". Але боячися, щоб хтонебудь не мав лихого виображення про нашу громаду, пишу оці стрічки.

Кажуть люди, що хвальба сорочки не дасть, але і це правда, що годі терпіти, коли хто чоловіка обкидує болотом. Задлятого подаю до загального відома, що наша громада в Ст. Луис живе повним й здоровим народним життєм. Уперед всього маємо тут дуже гарний Народний Дім, а в ньому дві галі до забав і представлень. Маємо також свою власну, велику площу на пікніки, а другу для автомобілів. До Нар. Дому належить вже тепер пять товариств, а з них найбільше братство ім. св. Володимира Великого, від. У. Н. Союза ч. 179 — має 30 шерів по 25 долярів.

Чотири місяці тому заснувався у нас новий аматорський кружок, який вже дав чотири представління на загально народні цілі і на дохід Народного Дому. Маємо також читальню „Просвіти" ім. Ів. Франка, дуже гарно уладжену, яка проявляє чимале життя особливе в осени і в зимі.

Вплив усіх тих інституцій є вельми корисний, бо виробив наших громадян на свідомих, ідейних Українців.

Наша громада певне не повстидається ні своїм патріотизмом, ні громадською роботою перед другими кольоніями в Америці.

Член У. Н. С. в. 179
І. Я.

ЛИСТ З КРАЮ.

(Цей лист показує, що ляцька насила творить нове москвофілство в краю).

Косів, дня 17. липня, 1924.

Тут про життя та політичний рух Українців в Америці дуже мало ся знає, бо всі ґазети українські з Америки до Польщі не мають дозволу щоб приходили. А як дещо і передрукують львівські ґазети, то конфіскатов пірвана стаття, що нема що читати.

Нині неділя, 6. липня. Проводив вічем старостинським п. Лелет, „комісаж ржондови". Віче скликали війти, писарі громадські, та всяка найогиднійша погань, щоб запротестувати проти інтриґ скерованих проти пана старости, (бо косівській польщи видаєся, „же пан староста єст за мало польскі староста" і стараються, щоб його випхати з Косова). Тож якийсь непідписаний комітет наказав скликати віче, та наказав, щоб всі війти-комісарже явилися, та кождий комісарж-війт привів зі собою по 10 „поважних ґосподаржи", і щоб упросили „укоханеґо пана старостен", щоби „цофнонл своє подане о пшенесене ґо з Косова. А кеди упросіми, то зараз з мейсца вецовеґо донесеми телеґрафічне до високіх владз". — Чиста комедія, а користь політична не абияка, для заграниці свідоцтво, що „людек русінські" є дуже а дуже задоволений з адміністрації польської. — На вічу, яким проводив пан Лелет, вихвалювано пана старосту та оплескувано, казали референти, що „сала Гуцульщина" кличе „Єго крулєм гуцулув".

Всякі „батьки Кирили" перед войною по вічах та по „Громадських Голосах" страшили нас Росиєю, то так мужицтво здеморалізували, що Польща нас тепер дістала гейби яких витресованих песиків. Скаже Польща „служ" — служимо, „подає лапкен" — подаємо.

Всі школи державні та приватні вже не мають ніякого вигляду, що то школи є наші. Більшу половину шкіл позамикали. Наші школи в повнім ході до ліквідації, бо також і не має „Рідна Школа" фондів на удержанне і на платні для учителів. — Ляшня нині страшно переслідує школу, — був случай такий коло Львова, що прийшли опришки-розбійники до приватної пять-клясової школи арештувати учителів підчас науки що не хотіли ввести урядування по польськи. Поарештували всіх учителів і учительок і відвели до арештів, а дітий хотіли розігнати, та сговорювали в дітий „же на цо вам украіньской школи, кеди в польсце єст дужо шкул і може-це сен учиць по польску за дармо, а ту мусіце плаціць пендзе||.

Всі пять кляс зробили нараз такий пекольний рев-ґвавт, через дві години, так що жандарі поутікали. — Та зараз у старости розбійники зробили нараду та випустили всіх учителів по двох годинах. Лише одна дитина що перестрашилася та утікла до дому, але таки зараз мама привела її назад до школи, де вже вернули учителі і науку продовжали.

Податками, таксамо найріжнороднійшими гривнами та „майонтковон данінон" ляшня придавила, що небавком все нужденне ремесло, промисл, та торговля устануть.

Зруйноване тепер мужицтво задовжиться знова, як було задовжене перед війною.

Щоби заплатити податок ґрунтовий, до „ґміни" податок домовий, податок доходовий, податок оборотвий, „данінен майонтковен", скілька „ґжи-вен", то вже є цілковита руїна. Казав „батько Кирило" на вічу у стодолі Лепкалюка в році 1918, 1919, що з Поляками маємо що говорити, а з Москалями не маємо що говорити. А тепер Москалі без батьків дали та зробили Україну. — Та там Україна а ми на болоті та пекольних муках, а батьки у Відни на перехрестях вулиць продають воду содову і чеколяду. Коли були Москалі то таке було добро, що можна про таке добро лише в казці розказувати. А батьки казали, що не маємо що з ними говорити „лише з Поляками". Та вже батьки скінчилися, а ляшня дає гарту.

Внера таке було диво у місті, Місьо Острук пив у Міка десь у 10 годині у вечер зі своїми кумпанами (бо він від кількох літ дуже разпився) та витручував Жид за двері та так ним дунув, що упав на комінні сходи та розбив голову так, що на вартовни „у ґміні" о 3 години над раном сконав. Рано у 8 годині винесли на фіру і повезли у село, де відбулася секція тіла. У Міка причащався, а „у ґміні" упокоївся, так у місті говорять.

Від редакції „Свободи". Автор листа бачить тільки ту біду, що біля нього, а не видить, що чорт червоний нічим не лучший від біло-червоного. Ці „предобрі" Москалі, які будімто „дарували нам Україну", вимордували нам голодом і масакрами вище десять мілїонів робучого, селянського народу. Біда, що деякі інтеліґенти не бачать, що Лях і Москаль одним миром мазані та що оба вони наші смертні вороги. Не брататись нам ні з Ляхами ні з Москалями, а бити обох, коли і де можна!

СТАРОЄГИПЕТСЬКІ ПОДРУЖІ ПРАВИЛА.

Подруже життя в Єгипті тому пять тисяч літ назад, здається небогато ріжнилося від сьогодняшного. Це доказують нам старинні папіруси, котрі переховуються в Британському музею, в Лондоні. Анґлійський египтольоґ сер Бодж видав ці староєгипетські записки котрі відносяться до єгипетських подружих справ. Містяться вони в книзі п. з. „Науки Амен-ам-апта". Найстарше подруже правило, яке є звісне, походить від якогось Птагетепа, котрий около 4000-го року писав таке: „Коли ти маєш розум —— і коли бажаєш бути щасливий — женися! Люби свою жінку твоєю душею і як ялося. Наповни її жолудок, обійми її рамена і намасти її оливою. А старайся, щоби її серце було веселе, доки ти живий..." Инший учитель на імення Ані радить чоловікові так: „Не вводи до твоєї хати якусь замужну жінку, коли є господиня. Стережися перед усім удовиць, а не роби нiщо, коли випив за богато. Пиття ділає на чоловіка так, що поповнить якусь нещасливу двозначність, а сам про те нiщо не знає".

П. Ковальчик.

„ЧОЛОВІК".

Велике й гучне
Моє та звідне
Імя на ввесь світ!
Природи я цар;
Землі володар —
Сильний чоловік!

Сильний і всевладний,
Та величі жадний
Женусь у просторі
На розуму хвиллі,
І Серденька Мрії
Я лину в безморі!

Та в кождому менті
(Здаєсь я без смутний)
Великого уму творіння
Неосторожність безмірну
Безсильність дитинну
Свойого Я чую хотіння!

Чомуж я в просторі
Як скипка на морі
У величі лиш загибаю?
Чомуж слабий тілом
А духом великий —
Безсмертя бажаю?

Чомуж я рукою
Знищу, що сотворю —
І знов про життя я гадаю?
Красу й неволю
Любов і проклони
Усюди, де світ, розсіваю?

Дарма! Я це знаю!
Хоч в злі загибаю
Таки люблю світ!
Природи я цар
Землі володар —
Сильний чоловік.

Липень 1924, Линден.

В. Будзиновський.

З ВЯЗНИЦІ.

ІСТОРИЧНЕ ОПОВІДАННЄ.

Свобідно за Майом.

(Продовження)

(5)

Служба принесла каву і напхані люльки.

Я зараз догадався, що ти незвичайний купець...

Що тебе навело на ту гадку,

Бо я... трохи розумію дипльоматію. Ти вислужений баша один твій товариш не говорить, третий сидить в хаті, взагалі не показується нікому. Чому він не прийшов з тобою до мене?

Він нездужає.

Чи то дипльоматична недуга? — Мутеселім спитав, хитро позираючи на Сивенкого з підолбя. — Може і німота сего твого товариша дипльоматична?

Ти хочеш бути дипльоматом? — Сивенкий спитав сміючись.

Моє питаннє може було би дипльоматичне?

Очивидно. Як би ти був дипльоматом, то ти взагалі не питав би, але все те, що тобі треба знати, виміркував би з того, що ми самі говоримо із того, що ми робимо.

Як би я, був дипльоматом, то мене, були би не зробили командантом такої важної граничної кріпости. Я тобі зараз дав доказ, що я богато знаю про тебе і твоїх товаришів, хоч ні тебе ні їх не питав.

[illegible] доказ.

Отже твоє товариство побільшиться ще о одного...

Мутеселім урвав, ждучи, яке враження зробить його дипльоматичний здогад. Сивенкий справді глянув здивований на ґазду.

Хиба думаєш про тих купців, яких ми дожидаємо тут.

Ні. То буде хтось в дуже знищеній одежи, або такий, якого ти хочеш переодягти з турецька.

Здивованне і цікавість Сивенкого росли.

Що тебе навело на таку думку?

На щож ти купив новий одяг, коли з вас жадному не потрібний?

Чи ще що піддав тобі твій дипльоматичний хист?

Я ще й те знаю, чому ти не привів до мене твого другого товариша, того старого, що лишився дома.

Ну?

Бо він не вірний. Він християнський джаур.

Сивенкий затрівожився, але не показував сего.

Хто тобі сказав? Хто надув тебе? — спитав.

Ніхто не сказав. Підшепнув мені мій дипльоматичний хист — Мутеселім відповів тріюмфальним голосом. — Як би він був вірний, такий як ти, як той німак і як твоя служба, то ти не купував би вина. Для когож се вино, котре ти купив у жида, як не для того твого товариша, котрий лишився дома? Як він не пе вино, то він невірний але християнський пес.

Сивенкий розсміявся на ціле горло. Се, що тепер почув, успокоїло його. Значить, Мутеселім окружив його товариство шпіонами.

Тепер ти дав доказ, що не маєш найменьшого дипльоматичного хисту. Як би ти був скомбінував се, що підглянули твої шпіони, з тим, що чув від мене, то ти був би не прийшов до такого хибного висновку.

Хибаж вірні пють вино?

Пророк заборонив.

Чи пророк заборонив медицину?

Ні.

Отже й вино не заборонене, коли його пе недужий, щоби подужати. Я тобі казав, що мій другий товариш недужий. Ти провідав, що я купив вино. Як ти був дипльомат, то ти зараз доміркувався би, що се вино не нечистий пророком заборонений напій, а медицина для недужого. У мого товариша хора нервова система, не домагає члунок і обезсилене.

Точно як у мене. Я мому гекімови (лікареви) зараз прикажу всипати двацять пять палок!

За що?

Бо він не знає, яка медицина найліпша на хору нервову систему, на недомаганнє члунка, і на обезсиленнє. Він каже мені пити юшку з павуків. Дам я йому!... Чи твій товариш вже всю медицину випив? Я чув, що ти купив кілька фляшок.

Ще не всьо. Як позволиш, го пішлю по фляшку.

Одна вистане? Я дуже недужий, мая недуга застаріла і занедбана моїм гекімом. Дістане двацять пять!

Пішлю по дві.

Дві? Лише дві? На мою тяжку недугу? І Селім-аґа не домагає... Ну, ти також, міркую, не дуже здоровий. Твій товариш, що не говорить, гадаю, не буде хлептати каву тоді, коли ми заживати мемо медицину.

Бачу, твій сарай перемінився в шпиталь. До тяжко недужого зійшлися самі недужі. Справді треба богато тої медицини. Селім-аґо! Пішли когo до мене по медицину. Зараз напишу і дам тобі писульку до мого товариша, що лишився дома, щоби тобі видав пять фляшок.

На нас четверо лише пять? спитав Мутеселім.

Більше дома нема хиба. Селім-аґа скочить до жида. Напишу йому, щоби дав на мій рахунок десять фляшок. Як буду вертати з сараю, заплачу.

Селім-аґа побіг з писулькою Сивенкого і по хвили вернув з десятьма фляшками солодкого і тяжкого грецького вина. Мутеселім взяв фляшки під свою опіку, сам наливав. По кождих трех чарках, які сам випив, доливав товаришам. Сивенкий і Ліндсай були обережні. Не допивали, отже ґазда й небогато доливав їм. Медицина була сильна. Мутеселім став молоти язиком ні се ні те. Цілком не дипльоматично закинув Сивенкому, що він шпіон великого везира. Що його вислали з Царгороду до Азії, щоби придивився, як урядують слуги султана. Вихиливши ще чарку, випустив її з руки, впав горілиць на килимі і захропів.

Випиймо послідну фляшку і ходім домів, — промовив Селім.

Як випеш ще одну чарку, також заснеш, — відповів Сивенкий. — Як тоді зайдеш до хати?

Як тобі мало, то напєшся у мене.

Коли так, то ходім. Але на дорогу випю таки ще одну чарку.

Про мене.

Селім випив ще одну. Сивенкий і Ліндсай взяли його поміж себе і вивели з сараю.

Так, так, — Селім бовтав.— Держіться мене кріпко, бо ви забогато зажили тої медицини... Аллах розумний, дуже розумний. Як би не його розум, то з винограду люди робили би чорнило і не було би чим лічити недугу нервову систему, недомаганне члунка і обезсилення... гик... гик... І в тім проявляєся великий розум Аллаха, що заборонив вино, але не заборонив недуги ні медицину проти недуг... гик...... гик... Ефенді, чи ти знаєш де моя хата? гик... Мушу вас обох як найскорше завести до хати, бо ваші ноги деревіють.. Як ви непевно йдете. Мушу сильнійше держати вас.

Чи ти Селіме візитуєш коли вязницю?

Що днини. Се мій обовязок. Мушу подивитися, чи який вязень не вмер і чи вартові на місци.

На доказ, що я був на обзоринах, підписуюся в книзі, що лежить на столі в комнаті вартових.

Але нині ти не був там.

Не був? Гик. То завенила твоя медицина. В книзі нема мого підпису. Буде біда. Як на обзорини прийде Мутеселім, то стягне з мене кару. Велику кару, бо пятьдесять пастрів.

Маєш ключ від вязниці?

Ключ все в моїй кишени.

То може би ти тепер пішов на обзорини? Побачиш, чи не вмер хто, підпишешся в контрольній книзі і спасешся від кари.

Хиба возьму вас з собою. Ви оба пяні, боюся лишити вас. Гик... гик... Чогож ти привів мене під мою хату, коли ми йшли до вязниці?

Се не твоя хата, се вязниця.

Селім став гребти в кишени.

Ключа нема... Гик... Як він міг пропасти з кишені? Не втропаю.

Ліндсай держав Селіма, щоби не впав, Сивенкий всунув руку в його кишеню. Витягнув ключа івсунув в діру замку. Брама відчинилася. Вартових не було ніяких. Знаючи, що Селім в ночи не приходить на обзорини, вони, або спали в своїй комнаті, або сиділи в каварни.

Де комната вартових?— Сивенкий спитав.

При кінци коритаря, праворуч. Ти підпиши мене в контрольній книзі, бо я хочу знати, як ти пишеш.

Увійшли до комнати вартових. На столі світився каганець, на стіні висіли два канчуки. Впрочім комната була порожна.

Де ключі? — Сивенкий спитав.

Від келії арештантів.

Вязниця має лише один ключ від вартових воріт. Двері келій мають лише засуви від коритаря. Гик. Підпиши мене, я сяду.

Селім сів на земли, позіхнув розтягнувся і заснув.

Ви сидіть біля него, я піду на обзорини — Сивенкий промовив до Ліндсая. Мусите аж до мого повороту сидіти в темноті, бо я возьму каганець.

А як хто прийде, як він проснеться?

Чи хто прийде дуже сумніваюся. Він буде спати, поки не збудимо його.

(Дальше буде).

НАША ПЧОЛИ.

Без матки великанський рій
Це наш український улій
Не зберемось у громаду,
Бо не має у нас ладу.
Гудять пчоли, гудять трути
Що так завше мусить бути,
Що без матки обійдемось,
Що без проводу спасемось.
Чужі рої залітають,
Усьо добро відбирають,
А ми тнемось між собою
Й гинемо марне у тім бою.
Колиб матка де зявилась,
Можеб й сила обновилась;
Можеб врагів відігнали
Й волю собі видістали.
На сміх, на глум, ми тільки рій,
В нас ворог чується як свій;
Не маєм жал проти чужих
Бо колем ними себе самих,
Нищимо всяку спробу до волі
Щоб погуляти в дикій сваволі
І пяні нею не бачим лиха —
Ворог крадеться під улій стиха
Несе смерть, муки і загладу
Пчолам без матки і ладу.

П. Д.

КОРИСТЬ ІЗ МУРАШОК.

Як звідомляють італійські газети, один садівник в провінції Мантуя розмножує на весну під кожним оливним деревом муравлище. Переконалися, що в такому разі дерева є пощаджені від усяких комах. Все ще є погляд, що муравлі зідають овочі, що спричинюють карловатіння і висихання дерев, — але вчені головно природник Рацебург уже давно доказав, що мурашки, передусім із породи „Афіс" нищать гусільниці і личинки мотилів і ин. комах і що не торкаються овочів цілих, хіба такі, які вже наділи птахи, або коли овоч сам потріскає. І в лісах нищать муравлі ріжні шкідні для дерев комахи.

Кармен.

ЗАПІЗНО.

(Із збірки нарисів з одеської пристані).

Угляр „Амоняк" — здеклярований пяниця.

Не пе горівки инакше, лише з домішкою амоняку.

Хто був давнійше „Амоняк" — знав лише його товариш „Швабра".

„Швабра" був „укладачем". Укладав пшеницю, в пинятві йшов у навзаводи з товаришем.

По праці йшли оба до „Еспанії" або до „Соколихи" і пили разом.

Пяний „Амоняк" часто, хоч дориворочно, оповідав товаришеви своє минуле.

„Швабра" дізнався так, що „Амоняк" був рільником. Оженився з дворянкою і мав дочку Нюту. На пятому році після одруження, жінка зрадила його. Розійшлися і з цього часу почав пити.

Спомини приводили „Амоняка" до плачу. Заливався слізми, при цьому проковтував богато осоружної „мішанки" амоняку з горівкою!

В таких хвилинах „Швабра" не кидав товариша. Разом мандрували до приюту.

— Маю для вас листа! — заговорив до „Амоняка" дозорець приюту.

— Для мене? А то цікаве! — счудувався вугляр. — Десять літ ані словечка, а тут нечайно... Ну, що ти на „Швабра".

Швабра здвигнув раменами. Коли так товариші не могли вийти з счудування, дозорець добув листа і голосно перечитав адресу: „До Олекси Степановича... робітника на Карантані, Приморський приют, Ланжеранівський спуск".

— До вас, що?

— Так! — потвердив „Амоняк".

Звернувся до „Швабри":

— Ану, ходім, отворимо!

Товариші відійшли в найдальший угол кімнати. „Амоняк" сів на сінчику, відчиняв лист. Руки дрижали йому при цьому дуже.

Вкінці посилку відчинили і з середини разом із листом випала якась фотографія.

— Моя дочка, Анюта! — скрикнув „Амоняк". І цілував пристрасно фотографію.

Угляр утратив зовсім владу над собою. Плакав, сміявся і радів дуже.

— Давай, дай мені, хай і я подивлюся! — не видержав „Швабра", майже на силу відбираючи фотографію. — Ого, алеж бо то вона гарна!

Анюта дійсно була дуже гарна. Струнка, з округими, мрійливими очима і чудовим волоссям аж по пояс.

— Боже мій, як вона виросла! — шепотом говорив „Амоняк". — Пожди! Ось тут щось написано: „На спомин — читав дріжучим голосом — дорогому невіджалуваному батькові від його маленької Анюти".

Угляр впялив очі в „Швабру".

— Чув? Невіджалуваному! Зовсім, як на нагробнику! Начеб я був небіщик!

— Зовсім так!

— А ти душаєш, що не небіщик? — накинувся „Амоняк" на нього. — Щож я на твою думку... чоловік? Труп, небіщик! І ти труп, всі „дикарі" трупи, а пристань то наша могила...

— Нуш загалось!... Стара історія. Знаємо це. Краще поглянь, що там пишуть!

„Амоняк" щойно тепер пригадав собі листа, зложеного в четверо. То був рожевий, пахучий папір. Розгорнув скоро.

„Любі Тату! — читав. Ти напевно забув свою маленьку Анюту. Вона тепер велика. Пересилає Тобі свою фотографію. Вона вчиться пильно й грає. Тату! Чи все ще гніваєшся? Мама три місяці боролася зі смертю. Тепер, дякувати Богу, здорова, пересилає поздоровлення і просить, щоби Ти забув „усе"... Приїдь до нас до Києва на векиндень..."

Потім нещасливий батько читав, скільки труду завдали собі мати і дочка, щоби дізнатися, де він тепер і що все моляться за нього.

Угляр прочитав. Скрив розкуйовджену голову на груди приятеля. Заходився з плачу, дріжав на всьому тілі. Добрий, чесний приятель глядів на це й собі розплакався.

Вкінці „Амоняк" успокоївся.

— Щож поїдемо? — спитав „Швабра" на пів жартом.

Угляр заперечив головою.

— Чомуж ні?

— Запізно, запізно! — бормотів „Амоняк" сумно.

Одначе надумався инакше.

— Іду! — сповістив рішучо на другий день.

І почав приготовлятися.

Від сторожа в приюті хотів відкупити блюзу і камізольку, від якогось носильника шапку.

—Бачиш — ворив до „Швабри" — Іду! Перестану пити, погоджуся з жінкою й уцілюю мою Анюту. А потім... смерть не каже ждати на себе. Знаю, не пожию вже довго...

„Швабра" щиро помагав „Амоняковн" в приготованнях.

Латав штани, дав йому свою одинокую сорочку, подарував пригорщу „бичків" (недокурків), ножик, на власний рахунок купив бляшаний чайник, вісімку чаю.

День перед відіздом запровадив його „Швабра" до „газівні",*) випарував совісно його вбрання, потім завів до голяра і до лазні. Приготування скінчили, ще до світанку приятелі були вже за митним будинком.

— Підеш шинами, від стації до стації. Де тобі вдасться, чіпайся толоків, або вали на плятформу. По дорозі скрути в село й попрацюй при кошенню. Розумієш?

— Так, так! — вертів головою „Амоняк". Волікся на слабих, опухлих ногах.

Веселе, весняне сонце підійшло високо. Дійшли до переїзду, до залізничого шляху вже за містом.

Поїзди гнали, крутилися маневруючі паровики й дрозини.

— Стій!

„Швабра" зняв клуночок і подав його „Амонякови".

— Ну, тепер вали! Памятай, за рельсами! Але вважай на поїзди, щоби не переїхали тебе. Поздорови Анюту, скажи: „Швабра" кланяється тобі... Що з тобою

„Амоняк" стояв перед ним збентежений, з похнюпленою головою, нещасливий, блідий. Руки й ноги дріжали йому, трясся на всьому тілі.

Глянув на „Швабру" замряченим зором, випустив із рук клуночок і тяжко опав на каміння.

— Що з тобою? — спитав іще раз здивований „Швабра".

— Що?... Запізно, братіку.

„Амоняк" закрив умучене лице руками.

„Швабра" глядів на нього й махнув рукою.

— Щож? вертаємо?

— Так, так, вертаймо! — просив „Амоняк" захриплим голосом. — Треба було зробити „це" давнійше, скорше, а тепер... Запізно. Не доволічуся. Я слабий... Тут недобре! — вказав на груди й голову.

— Ну, так ідемо! — зітхнув „Швабра".

Товариші вернули до пристані.

— — — — — — — —

Угляр волікся, налягав на ногу, задихався і ледви ступав за товаришем.

Не оглядався. Йшов назад до своєї нори.

А там за ним так гарно осміхався краєвид, поля, левади. Співали, заливалися співом жайворонки кружляючи в чистому, прозорому воздусі.

Прощай на віки рідна хатино і ти добра, гарна Анюто!

*) Механік у газівни випускає непотрібну пару; при помочі цієї пари босяки вбивають насікомі.

НЕВРОЖАЙ В РОСІЇ.

Львівське „Діло" пише:

Радянська держава стоїть під знаком загального погіршення економічного положення. По урядовим звідомленням за першу половину липня ц. р. вигляди на цьогорічні жнива дуже невідрадні. Приблизний загальний збір на основі дотеперішних даних дасть 2,776 міліонів пудів, зачисляючи сюди й останки врожаю з попередних років. При відчисленню із „приходу" скількости, потрібної на обсів земли та прокормлення людей і худоби, лишається 233 міліони пудів. Одначе коли відкинути останок з попередних літ, лишається всього 61 міліонів пудів. Скількість, яку мала Росія в найгірші часи перед війною.

Російський ринок почав уже реагувати на неврожай підвищеною цін на продукти сільського господарства. Запримічується сильний зріст збіжевих цін при знижці цін на мясні продукти. Вірна познака, що населення зачинає продавати худобу. Перспективи неврожаю показалися також у зменшені торговельного обороту, гуртового і дрібничного. Без сумніву на зменшення торговельного обороту впливає і нова торговельна політика. Урядово стверджується, що приватна гуртова торговля завмирає і находиться в стадії ліквідації; одначе від цеї смерти виграла кооперація. На ділі торговельні обороти великих кооператив виказують також знижку і то від 25 до 30 проц.

Таким чином депресія економічного життя аж надто виразна і при тім депресія, що зависить від основного чинника російського народнього господарства. Буджет останнього кварталу ц. р. виказує дефіцит у сумі 80 міліонів рублів. Цей дефіцит уряд хоче покрити головно кредитовими операціями; перш усього розміщенням селянської позички. Тимчасом обективні дані, навіть із урядових жерел кажуть про неминучу, коли не катастрофальну, то велике лихоліття, що постигне міліони мешканців радянської держави.

Певна річ, при нормальних умовинах правління і людськім відношенні до катастрофи, яку принесуть найблизші місяці, розміри нещастя можна би ослабити. Та коли в центрі всіх політичних інтересів стоїть піклування про інтернаціонал з одного боку і збереження диктатури з другого, коли без упину тратиться гроші на фінансування революції у Німеччині, Китаю, Японії, на Балкані і т. д. і коли на такі цілі треба продавати збіжжа, переважно українського народу, то нема виглядів на якусь плянову державну боротьбу з новою економічною скрутою.

ВОЄННИЙ ПОХІД МУРАШОК.

Між мурашками є ріжні роди. Є мурашки червоні, є й чорні. Червоні мурашки більші ростом, сильнійші від чорних і ріжняться від чорних тим, що більше напасливі і войовничі.

Буває дуже часто, що червоні мурашки узнають, що недалеко від них находиться муравлище чорних мурашок і тоді виправляються на них военним походом.

Вони нападають відважно на своїх слабших братів, поборюють їх, а відтак вдираються силою в їх муравлище. Тут захоплюють ячка і куклочки, що то із них відтак розвиваються чорні муравлі.

Загарбане добро переносять червоні муравлі в своє муравлище.

Як тільки з загарбаних ячок і куклочок виклюються чорні мурашки, то завойовники роблять їх своїми наймитами-невільниками.

Чорні муравлі мусять сповняти у них всяку тяжку працю. Вони помагають червоним рабівникам устроювати муравлище, чистять його в середині, виносять із нього смітте і ріжні відпадки та кормлять молодих червоних мурашок — своїх будучих тиранів.

ПОЗІР! ПОЗІР!

Сим подається до відома всім нашим читачам, що присилаючи до поміщення ріжні оголошення до часописи „Свобода", треба рівночасно враз з оголошеннями присилати і належитість за них. Щоби читачі могли орієнтуватися яка належитість має бути прислана враз з даним оголошеннем, будуть ласкаві за кожде написане в оголошенню одно слово числити 2 цт. коли таке оголошенне має 30 або більше слів. За оголошення котрі не мають 30 слів платиться 50 цнт. за раз. Виняток творять лишень відділи У. Н. Союза, котрих оголошення мають бути підписані місцевим урядом відділу. Всі оголошення мають бути присилані до адміністрації „Свободи" 5—6 день перед днем оголошення їх в часописи, так що колиби вимагала сего потреба, був час порозумітися зі сторонами. Сторони котрі не схотять пристосоватися і придержуватися повисших правил, не можуть відтак нарікати на часопись, що непоміщено їм оголошення чи оголошень.

Адм. „Свободи".